

KENTSEL YAPILI ÇEVRENİN ÜRETİMİ VE YENİ MEKANSAL DİNAMİKLER - KENTSEL DÖNÜŞÜM ÜZERİNE SOSYOLOJİK BİR DEĞERLENDİRME

Prof. Dr. Gönül İÇLİ

Pamukkale Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü Kınıklı Kampüsü /Denizli
gicli@pau.edu.tr

Özet:

Sermayenin kendi akışkanlığını kolaylaştırmak ve birikimini arttırmak yönündeki eğilimi, yeni mekansal düzenlemeler gerektirmekte ve eski çevreler sürekli olarak değiştirilmektedir. Bu düzenlemelerin nesnesi olan kentler, farklı rollerdeki aktörlerin müdahaleleriyle, bazen bilinçli bir kent politikasının yansıması biçiminde, çoğu zaman da informal ilişki ağlarının ürünü olarak şekillenmektedir. Günümüzde kentlerin değişen rolü ve yapısı, dünya ekonomisinin yapısal süreçleri, ayrıcalıklı mekansal planlama yetkileri ve neo-liberal kentleşme politikası üzerinden yapılan analizlerle anlaşılabilir. Bu çalışmada, ekonomi temelli kent politikalarının gündeminde yer alan kentsel dönüşüm projeleri sosyolojik bakış açısıyla ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kentsel Dönüşüm, yerinden edilme, mekansal ayrışma*

Alan Tanımı: *Kent Sosyolojisi (Sosyoloji)*

PRODUCTION OF URBAN STRUCTURED SURROUNDING AND NEW SPATIAL DYNAMICS – A SOCIOLOGIC EVALUATION ON URBAN TRANSFORMATION

Abstract

Capital's inclination to increase its accumulation and to smooth its own fluidity require new spatial organizations and old surroundings are constantly altered. As the object of these organizations, cities, with the intervention actors with different roles, are constantly shaped as sometimes the reflection of a conscious urban policy, most of the time as the product of web of informal relations.

Today, changing role and structure of cities can be understood through analysis carried on neo-liberal urbanization policy, privileged spatial planning

authorization and structural processes of the world economy. In this study, being on the agenda of economy based urban policy, urban transformation projects are sociologically analyzed.

Key words: *Urban transformation, spatial segregation, dislocation/displacement*

JEL Code: *R 52, Z13*

1.GİRİŞ

Kapitalizm, her girdiği aşırı birikim kriz dönemini aşmak için yeniden örgütlenirken yeni mekansal dinamikler yaratmıştır. Ne kadar büyük ölçekli bir coğrafyaya yayılırsa karını da o derecede maksimize edebileceği için bütün dünyayı bir ekonomik mekan haline dönüştürmektedir.

Kapitalizm daima sermayenin devir süresini artırma sermaye dolaşımını hızlandırma eğilimi içerisindedir. Bunu ancak uzun dönemli yatırımlar, istikrarlı altyapı ve kurulu düzen sayesinde gerçekleştirebilir. Temel kriz önlemleri arasında sermaye fazlasının uzun dönemli projelerle eritilmesi söz konusudur. Bunalım dönemlerinde devletin giriştiği bayındırlık işleri bunun örneklerinden birisidir. Dolayısıyla kapitalizm bir tarihsel dönemde birikimlerinin dinamiğine uygun bir coğrafyayı, mekansal düzenlemeler, işbölümü ve işlevlerle bağlantılı yerleri üretir. Daha sonraki bir dönemde ise yıkarak yeniden inşa eder (Harvey,2008:80). Kentsel dönüşüm işte bu işlemi gerçekleştirme faaliyetidir. Kapitalizm en büyük mekan ölçeği olarak coğrafyayı kullanmakta, ekonominin akışkanlığını her türlü coğrafyaya yaymakta, bölgeler arası farklılıklar yaratmakta ve bu farklılıkları da kendi karlılığını arttırmak için kullanmaktadır.

Kapitalizm siyasal-ekonomik bir sistem olarak işlerliğini devam ettirebilmek için coğrafi yayılma, eşitsiz coğrafi gelişme, uzamsal düzenlemeler gibi araçlardan yararlanmaktadır. Kapitalizm içsel ve dışsal coğrafi dönüşümler aracılığıyla devam etmekte, şehirleşme, hızlı kentleşme ve büyük metropollerin oluşumuyla küresel sermaye birikiminin tarihsel coğrafyasını inşa etmektedir. Bu çalışmada, kapitalizmin coğrafi düzenlemeler aracılığıyla krizlerine çözüm yaratma araçlarından birisi olan kentsel yapı çevre üretiminin kapitalizmle ilişkisi yoksul ve varsıl yerleşim alanları üzerinden ele alınarak değerlendirilmektedir.

2.KENTSEL DÖNÜŞÜM

Küreselleşme süreci, coğrafi sınırları kaldırarak kentleri uluslar arası üretim, ticaret ve finansman etkinliklerinin mekansal örgütlenmesinin parçası durumuna

getirmektedir. Dünya ekonomisindeki neoliberal dönüşüm ve bunun yönlendirdiği mekansal politikaların en önemli ayağı kent toprağı üzerinden sermaye birikimi yaratmaktır.

Lefebvre, mekan ve sermaye birikimi arasındaki ilişkiye dönük teorik yaklaşımında, mekanın hem kapitalizmin sosyal ilişkilerinin doğasına yansıyan hem de denetim ve hegemonyanın bir aracı olarak kullanılabilen sosyal bir ürün olduğunu vurgulamaktadır (1991:129). Massey'de (1984), denetim, yönetim ve idari görevlerin mekansal yerleşimi ve bu görevlerin diğer bölgelerle karşılıklı olarak tanımlayıcı bir ilişkide varoluş biçimi üzerine araştırmalar yapmıştır. Massey, değişken mekansal gelişimin, baskı ve sömürüye dayanan üretim ilişkilerinin mekana yansımalarının bir sonucu olarak ortaya çıktığını söylemektedir. Harvey de, Lefebvre ve Massey gibi kapitalizmin mekansal durumunun, sermaye dolaşımı içindeki eğilimlerin bir ürünü olduğunu savunmaktadır.

Harvey, kentsel yapılı çevrenin üretiminin sermaye birikimi mantığına uyumlu olarak geliştiğini vurgulamaktadır. Buna göre, kentte yapılı çevrenin bileşenlerini oluşturan fabrikalar, okullar, konut alanları vb mekansal sabitler geçicidir. Toplumsal olarak üretilen mekansal sabitler, mekanı aşmak için gereklidir (1985:145). Zira sabitleştiği andan itibaren değersizleşmeye başlayan sermayenin bu sorununu çözebilmesi bir yandan sermayenin coğrafi olarak hareketli olmasıyla, diğer yandan da kent içersinde değişim değeri düşen eski yapılı çevrenin yıkılarak yerine ekstra rant üretimi sağlayacak yeni yapılı çevrelerin oluşturulmasıyla gerçekleştirilebilir. Kentsel dönüşüm, mutenalaştırma süreçleri, kent çeperlerine yapılan rezidanslar, alışveriş merkezlerinin artması hep değişim değeri düşük kent arazisinin düşük rantını yeni yapılaşmalarla en yükseğe ulaştırma ve aradaki rant farkıyla sermayenin yeniden üretilmesini sağlama amacına yöneliktir.

Yaşanan her türlü toplumsal ilişkinin ve kültürel değerlerin nicelleşmesi, mekanı soyut bir kategori haline getirir. Bu durum kapitalist ekonomi açısından bir gerekliliktir. Mekanın içinde bulunduğu bağlamdan ve yer ile olan ilişkisinden koparılıp, soyut bir alan haline gelmesi ve altyapısal ilişkilere imkan vermesi, piyasa ekonomisinin değişen koşullarına uygun olarak sürekli dönüşmesine, gerektiğinde yıkılıp tekrar kurulmasına imkan tanır (Kalaycıoğlu, Duduhacıoğlu vd.2012:899). Bu durum kentsel dönüşümle gerçekleştirilir

Ekonomik aktivitenin coğrafi olarak yayılması ve finans piyasalarının yeniden yapılandırılması, yaygın bir merkezi kontrol ve yönetim ihtiyacı yaratmıştır. Dolayısıyla sermayenin hareketliliğini yaratmak, kontrol ve idare etmek için ihtiyaç duyulan altyapı nedeniyle kentler, küresel ekonomik işleyişte yeni işlevler yüklenmiş ve bu işlevlere yönelik olarak yeniden biçimlendirilmeye başlanmıştır. Türkiye’de 1982-1988 yılları arasında ve 2003 sonrası dönemde siyasal güce sahip partiler inşaat sektörünü teşvik edecek politikaları hayata geçirmek için yeni yasal düzenlemeler yapmışlardır. Devlet çıkardığı yasalar ve yaptığı düzenlemelerle kentsel yapıyı çevre üretimini teşvik etmiştir (Balaban 2008). Yapılı çevre üretiminin desteklenmesi, büyük ölçekli kentsel yenileme projelerinin desteklenmesi, kamu arazilerinin alışveriş merkezleri, toplu konut, kentsel yenileme projeleri için özel sektöre tahsis edilmesi, belediyelere ve yerel ortaklarına kentsel yenilemede ayrıcalıklı olanakların sağlanması vb. gelişmeler devletin sermayenin yeniden üretilmesinde güçlü bir müdahil olduğunu göstermektedir.

Küreselleşmeyle ulus devletin rolü yeniden sorgulanmakta, kamu yönetimi, kamu hizmeti gibi konular artık özel sektöre ve yabancı şirketlere devredilmektedir. Kamu, kent ya da kentlilik yararı için yapılacak çalışmalar yerini ekonomik getiriler ve karlılığın belirleyiciliğine bırakmıştır. Kamusal alanlar üzerinden sağlanan rantlar, üretim yerine iş ve alışveriş merkezleri, turizme yönelik oteller ve kültür merkezlerini içeren büyük kentsel projeler haline dönüştürülerek özellikle metropollerde ciddi bir yaygınlık kazanmaktadır.

Neoliberal kentleşme iki önemli adımla uygulanmaktadır. Bunlardan ilki büyük ölçekli kentsel projelerin uygulanması, ikincisi de bu projeleri yürüten küresel, ulusal ve yerel ortaklıkların birlikte faaliyetleri. Büyük ölçekli kentsel projeler, kent gelişimine yön veren planlardan öncelikli tutulan rant anlayışı temelinde, toplumun yüksek gelirli gruplarına yönelik ve yüksek ekonomik getiriye sahip faaliyetler biçiminde oluşturulmaktadır. Bu projeleri yürüten yerel sermaye, yerel iş toplulukları ve yerel yönetimlerden oluşan yerel ortaklıklar da devletle ilişkilerin düzenlenmesi, toplumsal desteğin sağlanması, çıkar grupları arasındaki koordinasyon gibi işlevleri yürütmektedir (Tezcan, Penpecioğlu 2009).

Küreselleşme ve neoliberal politikaların uygulanmaya başlamasıyla birlikte, özellikle metropollerde dev sermaye kent dokusunu tümüyle değiştiren gökdelenler, anıtsal binalar inşa etmeye başlamıştır. Öncü ve Weyland’in belirttiği gibi yakın zamana kadar sadece kuzey yarımkürede birkaç büyük metropolde boy

gösteren dev sermayenin görkemli anıtları, şimdilerde fakir zengin tüm metropollerde inşa edilmektedir. Kentlerin silüetini tanımlayan anıtsal mimari hakim iktidar biçimleriyle iç içe şekillenmektedir (2005:9-39). Mekanın fiziksel boyutunun yanı sıra üretilen, tüketilen, birikim sağlanan, imgeler oluşturan bir sosyal olgu olduğunun farkına varılması, kentsel planlamanın genel gelişmenin çeşitli boyutlarıyla bir bütün olarak görülmesi anlayışına geçilmesini sağlamıştır.

Kent içi ulaşım konusunda ise çoğunlukla parçacı, anlık çözümler biçiminde gerçekleştirilen projeler taşıtlar için alt üst geçitler, katlı kavşaklar biçiminde yapılırken, yaya ulaşımı yeterince dikkate alınmamakta ve daha ciddi sorunların ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Kentsel dönüşüm süreci içinde gelir dağılımındaki eşitsizliklerin artması kent mekanına da yansımakta, zengin ve yoksullar arasındaki fiziki ve sosyal mesafe artmaktadır. Genel olarak sanayi öncesi geleneksel toplumlarda kent yerleşimi din, etnisite, kan bağı/kabile, meslek ilişkileriyle ortaya çıkan mekânsal ve toplumsal ayrışma üzerine kurulmuştur. 19. Yüzyılda yaygınlık kazanan kapitalist modernizasyonun geçirdiği çeşitli aşamalardan sonra günümüzde küreselleşmeyle gelinen noktada kent yeni bir ayrışma biçimiyle ortaya çıkmakta, gelir, arsa değeri, rant, sınıf, kültürel sermaye, ırk, korku gibi belirleyiciler etkili olmaktadır. Kapitalizmin “eşitsizlik” yasasına uygun bir biçimde evrilen kentler daha önceleri zenginliği ve yoksulluğu ortak alanlarda buluşturup, işlevsel olarak birleştirebilirken, günümüzde artan eşitsizlik koşullarında söz konusu kesimler birbirleriyle ilişkisiz, kapalı, birinin diğerini dışladığı, görmezden geldiği ayrı yeni yerleşim alanları durumundadır. Kentlerdeki, mekânsal farklılaşma ve ayrışma kentsel kutuplaşma, alt ve üst sınıflar arası sınırların keskinleşmesi gibi oluşumlara yol açarken aynı zamanda sosyal sınıflar arasındaki güç ve hiyerarşi temelindeki eşitsiz ilişkileri ve çatışmaları da arttırmaktadır.

3.FARKLI YERLEŞİM ALANLARI VE FARKLİLİĞİN YANSIMALARI

1980’lerde öncelikli olarak kentlerin çeperlerinde ve yer yer kent merkezlerinde görülen kapalı yerleşim alanlarının sayısı 1990’larda artmış ve 2000’li yıllardan itibaren yaygınlık kazanmıştır. Yerel ve uluslararası alanda öne çıkan firmaların, şirketlerin büyük yatırım projeleriyle yaratılan alanlar kentlerin genel görünümünde önemli ölçüde fiziksel ve sosyal farklılıklar yaratmıştır. Gecekondu ve lüks yerleşim alanları birbirinden keskin sınırlarla ayrılan ikili bir yapı oluşturmuştur. Üst sınıflar çoğunlukla kent merkezi dışında inşa edilen

lüks yerleşim alanlarına taşınmıştır. Robertson'ın da belirttiği gibi bir tarafta yoksulluğun damgasını vurduğu yerleşim alanları ve bu temelde ünlenmiş semtler, diğer tarafta da küresel tüketimin taşıyıcısı konumunda olan bireylerin ikamet ettiği lüks ve gösterişli konutların, sitelerin yer aldığı semtler yaygınlaşmıştır (1999;6).

3.1.Gecekondu, Yoksullar ve Yeni Yerleşim Alanları

1950'lerden itibaren kırsal kesimden kentlere özellikle İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlere göç edenlerin yerleştikleri gecekondu yavaş yavaş değişerek yok olmakta, varoşlaşmakta ya da kentsel dönüşümle toplu konut alanlarına taşınmaktadır. Türkiye örneğinde gecekondu halkı 1950-1980 döneminin ithal ikameci sanayileşme modeli içinde ucuz işgücü olarak üretime ve ayrıca tüketici olarak pazara önemli ölçüde katılarak olumlu roller oynamıştır. Ancak ihracata yönelik, esnek üretim gerektiren ekonomik model içinde gecekonduya yaşayan insanların bu rolleri değişmektedir (Şenyapılı, 1998). Özelleştirme, devlet kurumlarının küçülmesi ve istihdam edilen personelin azalması, ek olarak güvencesiz, geçici işlerin artması sonucunda gecekondu nüfusunda ekonomik istikrar yok olmakta, işsizlik artmaktadır. Buralarda yaşayan yoksullar yeni kent mekanlarına doğru sürülürken, varoşlar yeni yoksulluk biçimlerinin yoğunlaştığı yerler durumuna dönüşmektedir.

1980'lerden itibaren gecekondu yerleşimlerinin üzerinde bulunduğu araziler, kentsel gelişme sektörünün aktörleri ve hane halklarının mekansal talepleriyle değişen arazi rantlarının kesişmesi ile ortaya çıkan farklı bölgesel avantaj sistemine bağlı olarak dönüşüm sürecine girmeye başlamıştır. Bazı gecekondu yerleşimleri kalıcı bir dönüşüm sürecine girerken, bazıları konut talebi ile büyümekte, bazıları ise buldukları yere bağlı olarak varoşlaşma sürecine girmektedir (Türkün ve Kurtuluş 2005: 19-21).

Kentsel dönüşüm alanlarında gecekondu bölgelerinden, kentin dış çeperlerinde yer alan semtlere doğru tahliye edilen yeni yoksullar emek piyasasının dışına düşmekten ötürü kısa ya da uzun dönemli işsizlikler yaşayan ve/veya kredi olanaklarına ulaşamayan kesimdir. Özellikle sosyal politikaların iyi işlemediği ortamlarda işsizlik sigortası, emeklilik gibi yardım mekanizmalarından yararlanamama, devlet transferleri, kişisel gelirler ya da toplumsal ve ailevi mekanizmaların dışında kalma ya da yapılan yardım ve aktarımların en temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumunda yoksullar ekonomik anlamda hayattan dışlanma durumuna gelmektedirler. Sosyal katılımın yetersizliği, sosyal

entegrasyonun bulunmayışı, güçsüzlük, toplumun geri kalanıyla ilişki kopukluğu gibi faktörler sosyal dışlanmaya yol açmaktadır. Vatandaşlık haklarından, hukuki ve siyasal haklarından yeterince haberdar olamadıkları için de tartışmalara ve kararlara katılımlarının sorgulanması gerekmektedir.

Gecekondu bölgelerinde yaşayanların tahliyesi de yukarıda belirttiğimiz hususlar çerçevesinde kentsel dönüşüm projelerinin odağına oturmaktadır. Denizli ili Karşıyaka semtinde gecekonduları yıkılarak Bağırsak deresi kentsel dönüşüm alanındaki TOKİ konutlarına yerleşme durumunda kalanlar üzerinde 2010 yılında yaptığımız araştırmada sakinlerin ekonomik zorluklar içinde yaşadıklarını tespit ettik. Düzenli ve sürekli bir gelire sahip olamayan bu insanların ekonomik dışlanmışlıkları nedeniyle yıkılan konutları karşılığında yerleşmek zorunda kaldıkları TOKİ dairelerinin bankaya borçlarını ödemekte son derece zorlandıklarını, bir kısım yoksulun evlerini kiraya vererek ya da satarak başka yerlere taşındığını saptadık. Hanesel ve kişisel maddi kaynakların yetersizliği kentle ilişki kurmalarını da engellediği için toplumsal ve kültürel hayata katılımları yetersiz kalmakta, yaşadıkları bölgenin dışına banka borcu ödeme, ya da sağlık nedenleri gibi zorunluluklar olmadıkça çıkamamaktadırlar. Sosyal katılımın yetersizliği toplumun geri kalanıyla ilişkilerinin kopuk olmasına yol açmaktadır. Diğer taraftan gecekondularına düşük fiyatların ödenmesi ve biçilen değerlerin birbirinden çok farklı olması, TOKİ dairelerinin de kendilerine yüksek fiyatlarla satılması konusunda yaptıkları itirazlara doğru dürüst bir yanıt alamamaları, vatandaşlık haklarından, hukuki haklarından da yeterince haberdar olmadıklarını göstermektedir (İçli; 2011). Tek faktör olmamakla birlikte maddi imkansızlıklar-dışlanma kısır döngüsü yaygın bir olgu olarak görülmektedir. Diğer taraftan kentsel dönüşüm projelerinin hedef kitlesi olan gecekondu halkı eğitimsiz olduğu için devlet ve bürokrasi ile ilişkilerinde de kendilerini rahatsız hissetmektedir.

Gecekondulardaki serbestliği, gecekonduunun bahçesini, yakın komşuluk ilişkilerini, sıcak sosyal ortamını seven bu insanlar, apartman yaşamlarında eski yaşamlarını özlemektedirler. Gecekondu halkı için yapılan yeni konut çevrelerinin tasarlanma sürecinde o insanların alışkanlıkları, adetleri ve ihtiyaçlarının göz önüne alınması düşüncesinin genel söylem içinde hiçbir biçimde yeri yoktur. Gecekondu yaşantısı önemsizmemekte, hatta küçümsenmemekte, geride bırakılması gereken bir durum olarak görülmektedir. Yeni apartman çevreleri, bu insanları disipline edecek, birlikte yaşama kurallarını öğretecek bir araç olarak düşünülmektedir (Erman, 2008: 30). Araştırmamızın bulguları da yoksulların

apartman yaşamına pek uyum sağlayamadıklarını göstermektedir. İnsanların yaşadıkları mekanla kurdukları bağ o mekanla ilgili yaşanmışlıklarıyla ilgilidir. Anlamlar ve değerler yükledikleri önceki mekanlarından koparak apartman dairelerine yerleşmek zorunda kalan örneklem grubumuz yeni düzenlerine alışmakta güçlük çektiklerini, komşuluk ilişkilerinin zayıfladığını belirtmişlerdir. Sosyal katılımın yetersizliği, güçsüzlük, toplumun geri kalanıyla ilişki kopukluğu, hizmetlerin eksik ya da yetersiz kalitedeki sunumu gibi faktörler, kentin sınırlı bir alanında yaşamak zorunda kalmaları dışlanmışlık duygusu yaşamalarına yol açmaktadır. Apartman daireleri bu insanların yaşamında, yeni yaşam rutinleri, farklı ilişkiler yaratmıştır (İçli, 2011). Benzer uygulamaların yapıldığı diğer kentlerde de (örneğin Ankara'daki Dikmen Vadisi projesi gibi) sonuçlar araştırma bulgularımızla paralellik göstermektedir.

3.2. Varsıllar ve Kapalı Yerleşim Alanları

Belirtilen süreçte, zenginler de güvenli, korunaklı yatay ve dikey kapalı sitelere çekilmekte, yoksullar ve zenginler giderek ayrışmakta, ilişkiler kopmakta, fiziksel mesafe ile birlikte sosyal mesafe de artmaktadır. Farklı sosyal sınıflar arası sosyal mesafenin artmasıyla birlikte yeni zenginler ve yeni yoksulların kullandıkları kent alanları giderek daralmaktadır.

Literatürde yeni zenginlik ve yeni yoksulluk biçimleri kent mekanını değiştirirken, kentsel dönüşümün etkisiyle yeniden üretildiklerine ilişkin tartışmalar da sürmektedir (Harvey, 1989; Sassen, 1996; Zukin, 1991, 1995). Denizli'de kapalı yerleşim alanlarında yapmış olduğumuz araştırmada da benzer sosyo-ekonomik durumdaki ailelerin bir arada oturma isteği çerçevesinde biçimlenen seçkin yaşam biçimleriyle özdeşleşmenin ön plana çıktığı kapalı yerleşimlerin giderek yaygınlaştığı saptanmıştır. Gelir yoluyla satın alabildikleri yeni yaşam tarzları onları toplumsal olarak ayrıcalıklı bir statüye yükseltmektedir. Bu siteler homojen yapılarıyla kentin sosyo-kültürel heterojenliğinden kaçışı sağlarken, aynı zamanda “dışarıdakiler” ve “içeridekiler” arasındaki farklılıkları da vurgulamaktadır. Bu mekanlar aynı zamanda kimliklerin tüketim aracılığıyla da ortaya konulduğu yerler durumundadır (İçli,2010)

Zenginler ve yoksulların sosyal ve fiziksel olarak ayrışması, kenti kullanım alanlarının birbirleriyle karşılaşmayacakları biçimde derinleşmesi “kentlilik” kavramının da yeniden ele alınmasını gerektirmektedir. . Farklı sosyal sınıflar arası sosyal mesafenin artmasıyla birlikte yeni zenginler ve yeni yoksulların kullandıkları kent alanları giderek daralmaktadır. Kenti birbirleriyle

karşılaşmayacakları biçimde kullanmakta, giderek daha dar alanlar içinde hareket etmektedirler Blakely ve Synder (1997) ayrışmanın toplumsal teması azalttığı, ortak sorumluluk ve toplumsal sözleşme bağlarını, dolayısıyla yurttaşlığı zayıflattığını belirtmektedir. Farklı gelir düzeylerindeki kentsel yaşamı paylaşımın giderek azalması, ortak kamusal alanların özelliklerini yitirmeye başlamasına yol açmaktadır. Kentin yabancıları olarak da özerk yönetim olma istekleri görülmektedir. Farklı olanların ötekileştirilmesi, “öteki”nden korkulması, özel alana çekilmenin artması kentlilik kavramının da kentsel dönüşümle birlikte değiştiğini göstermektedir. Kurtuluş’a (2005) göre, bütüncül kimlik, yerini farklılaşmış mekanları tanımlayan parçalı kimliklere bırakırken, bütüncül kimliğin bir parçası olan kamusal sorumluluk da ortadan kalkmaktadır.

4.SONUÇ

Kapitalizm tarih boyunca aşırı birikim krizlerini özgün mekansal organizasyonlar kurarak aşmaya çalışmıştır. Örneğin 19. yüzyılda demiryolları, istasyonlar, 20. yüzyılda devlet regülasyonu ile toplu konut inşaatları ve tam istihdamla konut sahiplerinin iyi birer tüketiciye dönüştürülmesi kapitalizmin kendini uzun vadede garantiye almasını amaçlayan mekansal organizasyonlardır (Bilgin,1994) Günümüzde otoyol sistemleri, hava alanları, limanlar, alışveriş merkezleri aynı amaçla gerçekleştirilen mekansal biçimlendirilmelerdir.

Küreselleşen ekonomik aktivite, küresel sermaye dolaşımının teknolojik, kurumsal, toplumsal altyapısını da kentler üzerinden yürütmektedir. Kentlerin değişen rolü ve yapısı dünya ekonomisinin yapısal süreçleri, neoliberal ideolojinin kentleri dönüştürücü gücü ve politika üzerinden analiz edilebilir. Kentlerin gerçek sorunlarının yukarıda belirttiğimiz gibi ayrışmalar sonucu çözülemediği, dayatılan mekansal değişimin sınıfları kendilerine ayrılmış yerleşimlerde yaşayacakları eşitsizlikleri, sosyal kutuplaşmaları daha da keskinleştirdiği gözlenmektedir. Güçlü bir kapitalist ekonomiye ve demokratikleşme sürecine sahip olmayan ülkelerde kentlerin sorunlarını çözmek daha zordur. Bu nedenle bölgeler arası dengenin gözetildiği yeni planlama anlayışına ihtiyaç vardır.

KAYNAKLAR

Balaban Osman. Capital accumulation, the state and the production of built environment: the case of Turkey, ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara. 2008

Bilgin, Ihsan. Yapı üretim sürecinde ürün-süreç ilişkisi YTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, İstanbul 1994

- Blakely, E. James & Synder, M. Gail. *Fortress America: Gated Communities in United States*, Brookings Institution Press, Washington D.C. 1997.
- Candan, B. Ayfer & Candan B. Kolluoğlu. 1990 Sonrası İstanbul'da Kentsel Dönüşüm ve Sosyal Tabakalaşma TUBİTAK Proje No: 106K336, İstanbul, 2010
- Erman, Tahire. *Kentsel Dönüşüm Projeleri ve Yer Değiştirme: Uygulamalar, Söylemler, Deneyimler*, TUBİTAK Proje No: 107K151, Ankara, 2008. ss.30
- Harvey, D. *The Urbanization Of Capital*, The John Hopkins University Press, Baltimore. 1985
- Harvey, David. *Postmodernliğin Durumu*, çev: S.Savran, Metis Yayınları, İstanbul, 1997
- Harvey, David. *Umut Mekanları* Metis Yayınları, İstanbul, 2008
- İçli, Gönül. *Statü Sembolü Olarak Konut ve Konut Kullanımı Denizli Örneği*, Pamukkale Üniversitesi Yayınları no:13, 2010
- İçli, Gönül. "*Kentsel Dönüşüme İlişkin Sosyolojik bir Değerlendirme- Denizli Örneği*" Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt 3, No 1, 2011 ISSN: 1309-8012 (Online) 2011
- Kalaycıoğlu Sibel.& Başak. Duduhacıoğlu vd. "*Mekanda Değişimin Algılanması: Ankara Dikmen Vadisi Dönüşümü*" VI Ulusal Sosyoloji Kongresi Kitabı, Sosyoloji Derneği, Ankara, 2012
- Kurtuluş, Hatice. "*Bir Ütopya Olarak Bahçeşehir*" İstanbul'da Kentsel Ayrışma Bağlam yayınları, İstanbul 2005, ss.77-123
- Lefebvre, Henri. *The Production of Space*. Oxford: Basil Blackwell, 1991
- Massey, Doreen. *Spatial Divisions of Labour: Social Structures and the Geography of Production*. London: MacMillan Education, 1984
- Robertson, Robert. *Küreselleşme Toplum Kuramı ve Küresel Kültür Çev.* Ü.H.Yolsal, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1999 ss.9
- Öncü Ayşe.& Petra Weyland "*Giriş: Küreselleşen Kentlerde Yaşam Alanı ve Toplumsal Kimlik Mücadeleleri*" Mekan, Kültür, İktidar (Der:A.Öncü-P.Weyland) İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, ss:9-39
- Sassen, Saskie. "*Rebuilding the Global City: Economy, Ethnicity and Space*", *Representing the City: Ethnicity, Capital and Culture in the 21st Century Metropolis*, der. King, A. D. New York University Press, New York, 1996. ss.23-42.
- Şenyapılı, Tansı Cumhuriyet'in 75. Yılı, Gecekondu'nun 50. Yılı. *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık*, Tarih Vakfı, İstanbul, 1998. ss:301-315.
- Tezcan Melih.& Mehmet Penpecioglu. "*Neoliberal kentleşme süreci ve kıyı kentlerinde mutenalaştırma: İzmir Alaçatı üzerine bir araştırma*" 2009 www.academia.edu/3174927 ss:1-30

Türkün Asuman. & Kurtuluş Hatice. “*Giriş*” İstanbul’da Kentsel Ayrışma, Bağlam Yayınları, İstanbul 2008. ss:19-21

Zukin, Sharon. Landscapes of Power: From Detroit to Disney World, University of California Press, Berkeley, 1991 ss.87

Zukin, Sharon. The Cultures of Cities, Blackwell Publishing, Cambridge, Mass., 1995